

Univerzita Pardubice
Filosofická fakulta
Katedra filosofie

Extrémní subjektivismus Ladislava Klímy

Ondřej Kopřiva

Bakalářská práce
Pardubice 2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ondřej KOPŘIVA**
Osobní číslo: **H07210**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Filozofie**
Název tématu: **Extrémní subjektivismus Ladislava Klímy**
Zadávající katedra: **Katedra religionistiky a filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V práci se student zaměří na Klímovu teorii subjektivismu, kterou se bude snažit předvést v širších souvislostech jeho života a filozofických učeních, na která navazoval. Postupně budou probírána tato témata: 1. Úvod (ve kterém nastíní koncept práce) 2. Vědomí jako jediná jistota (o pojmu, který je zásadní pro Klímovu teorii egodeismu) 3. Charakteristika Klímovy doby (co se týče kulturní a filozofické atmosféry) 4. Filozofický životopis Ladislava Klímy (zde se ukáže, jak Klíma došel ke své teorii egodeismu a co ho vedlo k mnohdy tak radikálním životním postojům) 5. Základní témata Vlastního životopisu (rozbor důležitých pojmů Klímovy životopisu) 6. Závěr (zde student provede zhodnocení celé práce a také zamyšlení nad Klímovou výchovnou úlohou) Práce se bude opírat jednak o spisy Klímovy (KLÍMA L., Traktáty a diktáty, Votobia, Praha 1922, KLÍMA L., Vteřiny věčnosti, Odeon 1967), za druhé o interpretační práci Jana Patočky (PATOČKA, J., Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí, in Češi 1, Oikoymenh, 2003) a Josefa Zumra (ZUMR, J., Filosof lidské hrdosti. Úvod k výboru ze spisů L. Klímy: Vteřiny věčnosti, Praha, Odeon 1967). A další dle vývoje práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Klima, Ladislav; Traktaty a diktaty; Votobia; Praha 1922 Klima, Ladislav;
Vteriny vecnosti; Odeon; Praha 1967 Patocka, Jan; Cesi 1; Oikoymenh;
Praha 2003 Zumr, Josef; Predmluva ke knize Vteriny vecnosti; Odeon;
Praha 1967

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Věra Schifferová, CSc.
Katedra religionistiky a filosofie

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2009

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. ThDr. Ivan Štampach

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na mou práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. 3. 2010

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Věře Schifferové, CSc. za ochotnou a laskavou pomoc a za cenné rady, které mi poskytovala při vedení mé bakalářské práce. Také děkuji své rodině, která mne v průběhu celého dosavadního studia na Univerzitě Pardubice po všech stránkách podporovala.

NÁZEV:

Extrémní subjektivismus Ladislava Klímy

SOUHRN:

Předložená bakalářská práce se věnuje osobnosti českého filosofa a spisovatele Ladislava Klímy (1878-1928).

Je zaměřena na Klímovu filosofickou tvorbu, zejména na teorii tzv. *egodeismu*. Tato poměrně nekonsistentní nauka, v níž Klíma nebývale zradikalizoval vztah člověka k jakémukoliv transcendentnu a pokusil se o nahrazení božské autority „probuzeným člověkem“, je předvedena v širším kontextu autorova života.

Nejprve je přiblížena nálada, která panovala ve společenské (zejména intelektuální) sféře na přelomu 19. a 20. století. V této souvislosti je věnována pozornost i otázce, nakolik byl pro Ladislava Klímu inspiračním zdrojem Friedrich Nietzsche.

Teorie *egodeismu* je pak analyzována v souvislosti s filosofickou interpretací Klímova *Vlastního životopisu*, který je svým charakterem ojedinělým výtvozem v dějinách filosofie. Právě v událostech Klímova života se totiž skrývá klíč k pochopení jeho svérázného pojetí světa.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Ladislav Klíma, vědomí, Vůle, *egodeismus*, *Vlastní životopis*

TITLE:

Ladislav Klíma's extreme subjectivism

ABSTRACT:

This thesis deals with Czech philosopher and writer Ladislav Klíma (1878-1928). It is focused on Klíma's philosophy, especially on his so called *egodeism*. Klíma in this quite inconsistent theory tried to radicalize relationship between man and anything transcendental, including God. He speaks about „awakened man“, who has the chance to replace the God as the mightest being.

This thesis tries to show Klíma's philosophy in context of moral atmosphere of his time (which was mostly influenced by Nietzsche) and in context of Klíma's life. With no understanding for major events in Klíma's life we can hardly realize author's motivation to produce such theory. That's why we will go through Klíma's unique *Autobiography*.

KEY WORDS:

Ladislav Klíma, consciousness, Will, *egodeism*, *Autobiography*

Obsah

Úvod	9
1. Vědomí jako jediná jistota	10
1.1 Egodeismus.....	11
2. Charakteristika Klímovy doby	14
2.1 Doba Friedricha Nietzscheho.....	14
2.2 Ladislav Klíma = český Nietzsche?	16
2.3 Problémy s Klímovým přijetím.....	18
3. Filosofický životopis Ladislava Klímy	21
3.1 Dětství.....	21
3.2 Školní léta a „procitnutí“.....	25
3.3 Boj s božskou podstatou.....	27
3.4 Nostalgie závěru života.....	29
4. Základní témata Vlastního životopisu	31
4.1 Tělo a duch.....	31
4.2 Dvojí rozměr teorie a praxe.....	33
Závěr	36
Použitá literatura	38

Úvod

Předložená práce se zabývá hlavními motivy Klímovy filosofie a jeho života. Klíma byl jedním z těch myslitelů, o nichž lze říci, že v jistém smyslu a do jisté míry naplňovali tzv. sókratovský ideál, tj. u nichž myšlení a každodenní život tvořily harmonii, kteří žili téměř přesně v souladu s tím, co hlásali. Jak to ostatně říká o Ladislavu Klímovi v předmluvě ke knize *Vteřiny věčnosti* (která je výběrem z Klímova díla) Josef Zumr: „Filosofie a život jsou mu rovnicemi.“¹

V práci se pokusím alespoň o dílčí uchopení tohoto mimořádně výrazného zjevu české i evropské filosofie, jenž svým myšlenkovým a životním radikalismem a nonkonformismem připomíná proslulého představitele kynické školy Diogena ze Sinópy.

Vzhledem k tomu, že Klímův nekonvenční životní styl byl výrazem jeho myšlení, budu se v práci opírat o jeho literární dílo i o životní příběh, který je velice bohatý na „extrémy“ a skandály.

Po počátečním hrubém nástinu Klímovy filosofické „nauky“ (i když on sám by takový výraz nepoužil), kterou nazval „egodeismus“, se budu zabývat různými aspekty filosofova života a celkovými kulturními i filosofickými souvislostmi, které budou postupně ukazovat tento jeho extrémní subjektivismus v ostřejších rysech. Nezbytným východiskem práce je i Klímův *Vlastní životopis*, jenž vrhá světlo na okolnosti, které Klímu motivovaly k tak radikálním názorům na životní praxi a svět.

Klímův egodeismus (který určitě nemůžeme považovat za ucelenou a systematickou teorii) jakožto hlavní téma celé práce bude postupně upřesňován. Mám na mysli například kapitolu o Klímově popření logiky, která s egodeismem jakožto extrémním subjektivismem přímo souvisí.

---

¹ ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti*, in: KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, Nakladatelství Odeon, Praha 1967, s. 18.

1. Vědomí jako jediná jistota

Klíma ve svých úvahách vychází ze *subjektu* neboli *vědomí*. Subjekt je vždy nezpochybnitelný a prokazatelný. V aktu myšlení, který je s ním totožný, vytváří všechna ostatní jsoucna včetně přírody. O všem mohu pochybovat, nemohu však tak činit o samotném aktu pochybování, jenž je vlastně aktem mé mysli, myšlením.

Podobné východisko má již například Descartes (i když nemůžeme říci, že by o subjektu hovořil ve stejném významu jako Klíma), Berkeley či Kant. I když všichni tito mužové podali svou vlastní teorii „subjektivity“, která by se oproti tehdejší filosofické tradici dala považovat za radikální, dovolím si tvrdit, že nikdo z nich v této otázce nedospěl k tak nečekaným závěrům jako český filosof Ladislav Klíma (1878 – 1928).

Přirovnání k těmto myslitelům by se však Klímovi patrně nelíbilo. Myšlenkovou tradici naprosto neuznával, neboť podle něho „veškerá dosavadní filosofie byla hromadou hnoje, druhem žraní a smrkání bylo všechno lidské myšlení“.²

I když by si to určitě nechtěl přiznat, také Ladislav Klíma stojí v té filosofické linii novověku, která člověka redukuje na tzv. *subjekt* (jak ale naznačil Josef Zumr³, je zařazení Ladislava Klímy do kontextu evropského myšlení mnohem složitější. Nesmíme opomenout vlivy například presokratických myslitelů, staroindické védské filosofie či existencialismu a pragmatismu)⁴. V této práci se zaměřím na Klímovo vlastní pojetí subjektivity, jež má - jak již bylo naznačeno - velice svéráznou, ba dokonce extrémní podobu.

Když Klíma na stránkách knihy *Traktáty a diktáty* (a také už samozřejmě v prvotině *Svět jako vědomí a nic*) začíná popisovat svůj subjektivismus, vypouští dočasně pojem *subjekt* a nahrazuje jej *vědomím*.

Vědomí je jediná možná jsoucnost. Vědomí jako mentalita (z lat. mens - mysl) je předpokladem existence všech ostatních jsoucen, základním principem všeho. Když myslíme

---

² KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, VOTOBIA, Praha 1922, s. 256 a 257; Tento radikální výrok je jeden z mnoha, kterými se snažil Ladislav Klíma šokovat své okolí a které, jak se domnívám, nemyslí doslova. Je naprosto zřejmé, že ani on nebyl filosof – samouk, ale že byl inspirován mysliteli minulými. Z jeho díla je, jak postupně uvidíme, nejvíce patrný vliv Arthura Schopenhauera a Friedricha Nietzscheho. Je také s podivem, že i termíny „subjekt, objekt“, které několikrát Klíma použil pro vysvětlení svého „subjektivismu“, nazval „hrošími, smrdícími pojmy“ (KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. d., s. 260). Rovněž Jan Patočka připomíná, že Klíma stojí ve filosofické tradici novověku už tím, že používá stejných vyjadřovacích prostředků, pojmů. (PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, in: *Češi I*, Oikoymenh, Praha 2006, s. 155).

³ Srv. ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti*, cit. d., s. 26.

⁴ Při zařazování Ladislava Klímy do filosofické tradice se také můžeme poradit s Janem Patočkou, který dobře uspořádal dobové názory na Klímovu filosofii. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 153 – 155.

nějakou věc, dáváme jí tím existenci. Použijeme-li termínů z Aristotelovy logiky⁵, konkrétně nauky o soudech, můžeme říci: vědomí je *subjekt*, zatímco existence libovolného jsoucna pouze *predikát* od tohoto tvořícího subjektu odvozený.

Jak je možné, že vědomí člověka je předpokladem existence jsoucna, které zdánlivě s ním nemají nic společného? Klíma to vysvětluje poměrně jednoduše: „Kdyby tato kniha (myšleny Traktáty a diktáty⁶, jedno z jeho děl) existovala nevnímaná, čím by byla „o sobě“, kdyby nebyla duševním stavem vnímajícího? Nebo kdybych já upadl v bezesný spánek a nikdy se již neprobudil, stále však „žije“, nebyl by život tento můj zcela totéž co nicota?“⁷

Nejvhodnější odpověď, která se zde nabízí, je „byl“. Pokud v této teorii něco není vnímáno vědomím, neexistuje to.

Naše vědomí má ale určité povědomí o tom, že kolem něj existují jsoucna. Musíme si proto uvědomit, že opravdu *vše* je utvářeno právě oním vědomím: svět, který se zdá jako vnější, je jen odrazem mého vnitřního světa, věci kolem jsou zrakovými a hmatovými myšlenkami myslí, taktéž hmota je podle Klímy pouze duševním stavem.

S okolním světem se tak Klíma vypořádával velice osobitě – svět podle něho prostě neexistuje. Jediné, co o něm můžeme říci, je, že se nám *zdá*, že nějakým způsobem je, že je tedy **snem**. Zdání (snění) je ale duševním stavem. Zde se objevuje pro Klímu tolik příznačná absurdita - o těchto stavech víme vše, zatímco o okolním světě nemůžeme vědět nic. Sen je pro Klímu velkým filosofickým problémem, ať už jde o teorii o *mně* jako snícím Bohu (který svět tvoří tak, že si s ním hraje, tzv. ludibronismus) či o výčitky lidem, kteří si neuvědomují egodeismus, a jsou tedy „spáči“.

1.1 Egodeismus

Jediné, o čem tedy víme, že existuje, jsou naše duševní stavy. Ty někdy Klíma přestává nazývat souhrnným pojmem „vědomí“ a přistupuje k označení „já“⁸. Mé *já* (subjekt) je jediná skutečnost, jsoucnost jiných *já* je pouze v rovině hypotetické. S tím souvisí Klímovo skepticky naladěné „rýpnutí“ do metod vědy: věříme, že vědecké závěry, které učinil někdo jiný, tedy jiné než mé *já*, navíc o věcech nikoliv daných (jako „danost“ Klíma označoval právě subjekt, vědomí, *já*): „Mé *já* jest jediné datum. [...] Vše třeba vysvětlovat jen na základě

⁵ ARISTOTELÉS. *Organon*, Nakladatelství ČSAV, Praha 1958.

⁶ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. d., s. 254.

⁷ Tamtéž, s. 254.

⁸ To některé Klímovy interprety velice zmátlo při jeho filosofickém „škatulkování“. Naráží na to Patočka ve své studii. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 155.

daného.“⁹), jsou pravdivé. Oprávněnost cizích vědomí posuzovat závěry různých zkoumání nebyla doposud řádně tematizována. Lze věřit nějakým závěrům týkajících se jsoucen jiných než *já*, když je možné, že kromě mého *já* nic není?

Ze všech dosavadních úvah, které jsem zde představil, je ale možno vytušit, že Klíma přece jen měl tušení, že kolem něj existují i cizí ega, která na sebe samotné mohou pohlížet obdobně, jako to činí on sám.

S ohledem na ony cizí *já* vidí náš filosof sám sebe jako kapku, která společně s ostatními kapkami (kterým také přiznal pravděpodobnost výskytu vědomí) utváří jakési moře – svět. Ten tak není dílem jednotlivce a jeho duševních pochodů, nýbrž výtvořem všech *já*, která existují. Až budu popisovat Klímův filosofický životopis, vyjde najevo, že i když uznával pozici sebe sama jako kapky mezi ostatními kapkami moře, tedy jako rovnocennou, přece jenom považoval tu „svou kapku“ za větší a lepší než ostatní. Aniž bych chtěl tento nebývale sebevědomý závěr zlehčovat, prý k němu došel, stejně jako k mnoha dalším ze svých myšlenek, pod vlivem nesmírného množství alkoholu. Jak tomu totiž bývá i v jiných případech, konzumace alkoholu i zde vedla ke zvýšené míře sebevědomí a pocitu nadřazenosti nad ostatními.

Způsob, jakým je tvořen svět, tedy jakousi souhrou a shodou všech světových vědomí, je podle Klímy nezpochybnitelný a ze všech dosavadních pokusů o vysvětlení chodu světa je ten nejlepší a nejkrásnější.¹⁰ Nejde tu opět o projev přílišného sebevědomí? Je Klíma opravdu tak výjimečný, aby mohl posuzovat celý dosavadní vývoj filosofie a jednou nenápadnou větičkou ve své knize jej odsoudit jako špatný? Má právo zamítnout 2500 let evropské myšlenkové tradice a sám svůj „systém“ posadit na trůn? On sám by asi řekl, že to právo má, protože *on je Bohem*.¹¹

Tento systém, který prý zcela jistě funguje ve světě, je nazván *egodeismem* (ego – já, Deus – Bůh) a staví člověka do role jediného všemohoucího Boha.

Dovedu si představit, jaký šok v tehdejší ještě dosti zbožné společnosti musel způsobit názor, že Pán na nebesích či jinak představovaný Bůh *neexistuje*, ale jeho místo zaujímá *člověk*. Intelektuálové, ke kterým se pravděpodobně tyto Klímovy myšlenky dostaly prostřednictvím knih jako k prvním, byli na něco podobného připraveni už od Friedricha Nietzscheho, jenž, jak píše Josef Zmr, „osvobodil člověka od nadvlády Boha“¹², určitě však

---

⁹ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. d., s. 255.

¹⁰ Tamtéž, s. 256.

¹¹ Dále viz 3. kapitola předložené bakalářské práce.

¹² KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 16.

nečekali, že by podobný radikalismus mohl povstat i v českých poměrech a být radikalismem tak radikálním.¹³

Člověk se tedy díky Ladislavu Klímovi stal všemohoucím Bohem. Možná by bylo vhodnější místo slova „člověk“ používat přeci jenom *vědomí*, protože stále mluvíme o vnitřních duševních pochodech, nikoliv o tělu ve smyslu hmoty. Sám Klíma termín „člověk“ používal velmi nerad.

Dosavadní filosofie (i teologie) si podle Klímy toto východisko – *egodeismus* – vůbec nebyla schopna (ani ochotna) připustit a předkládala místo toho lidem „zbabělou“ víru ve vnější svět. Rozhodujícím se zdály „věci“ člověka dalece přesahující: Platónova říše idejí, novoplatónské slunce jako zdroj emanace, křesťanský Bůh... Zkrátka „idiotsky průzračný zevní humbug“.¹⁴ Člověk tak pokrytecky spoléhal na Bohy či jiné metafyzické substance, případně se schovával za ostatní lidi, v této své stádovosti si ale neuvědomoval, že on je ten, kdo stvořil svým vědomím svět a nadále jej stejným způsobem řídí. Lidé byli zbabělí, měli strach před svobodou a vlastním vůdčím, tedy božským údělem. Lidstvo se podle Klímy doposud nacházelo ve stavu jakéhosi spánku, všichni byli „spící blázni a shnilí spáči.“¹⁵

Egodeismus je probuzení¹⁶

V tomto bodě cítím u Klímy poprvé přímou inspiraci F. Nietzsche, jenž také vyjadřoval odpor nad lidskou slabostí, neschopností vzít na sebe zodpovědnost a nad skrýváním se za křesťanského Boha¹⁷. Nietzsche přišel s osobitým pojetím metafyziky, v níž zavrhl metafyzické pokusy Platóna i Aristotela a navrhl myšlenkový návrat k presokratickým myslitelům, neboť prý „celá pozdější metafyzika byla nakažena pojmem křesťanského Boha.“¹⁸ Nietzsche se nejen tímto krokem pokusil osvobodit člověka od nadvlády Boha (a jiných metafyzických substancí), nepřisoudil mu ale ještě přímo pozici Boha. Tento významný krok učinil až Ladislav Klíma.

---

¹³ Právě provokativnost Klímových myšlenek jej přivádí do souvislosti s Diogenem ze Sinópy. I ve společnosti 21. století, která je mnohem více sekularizovaná než ta, ve které se pohyboval Ladislav Klíma, způsobují některé pasáže jeho beletristických knih šok, otřes a pohoršení. Skvělým příkladem je jeho povídka *Bílá svině neboli konečné rozřešení problému o vzniku křesťanství*. Panna Maria je zde představena jako prostitutka, která počala Ježíše (zde nazývaného „Krucifix“) pravděpodobně se zlodějem a žebrákem (neví to však jistě, protože ve stejné době měla styk současně se sedmi muži). Ježíš sám se stává mistrným zlodějem a podvodníkem, který je několikrát vězněn pro krádeže „příkázané Bohem“ a který neváhá souložit s vlastní matkou a sestrami. Srv. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 176.

¹⁴ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. d., s. 256.

¹⁵ Tamtéž, str. 257.

¹⁶ Prvek přijetí svého odpovědného úkolu a odmítnutí všeho metafyzického (jakožto hledání pomoci v absolutnu) mi připomíná autentickou existenci u Martina Heideggera či revoltu Alberta Camuse.

¹⁷ WEISCHEDEL, Wilhelm. *Zadní schodiště filosofie*, Nakladatelství Votobia, Praha 1993, s. 224.

¹⁸ ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrlosti*, cit. d., s. 14.

2. Charakteristika Klímovy doby

Jaké byly poměry a nálady, které vládly v českém a evropském kulturním prostředí v době, kdy žil a tvořil Ladislav Klíma?

Je důležité vytknout alespoň nejdůležitější rysy tehdejší společenské atmosféry, abychom si uvědomili, v jakém prostředí Klíma tvořil a žil a jak ostře se od převažující dobové mentality odlišoval. Následující výklad se opírá zejména o výbornou předmluvu Josefa Zumra ke knize Vteřiny věčnosti¹⁹.

2.1 Doba Friedricha Nietzscheho

Doba Klímova života, tedy přelom 19. a 20. století, byla velice silně ovlivněna myšlenkami Friedricha Nietzscheho. „Myšlenky „velkého přehodnocovatele hodnot“ vytvořily v plném smyslu kulturní atmosféru doby“²⁰

Jeho vliv na myšlení evropské společnosti byl pravděpodobně ještě větší než u Nietzscheho předchůdce a učitele Arthura Schopenhauera, ve své nejsilnější podobě trval až do první světové války, jejíž hrůzy znamenaly pro myšlení lidí nepředstavitelný otřes. I po tak strašné zkušenosti, jakou představovala tato válka, však Nietzscheův vliv nezmizel a i v 21. století se setkáváme v kultuře a obzvláště ve filosofii s velkým ohlasem tohoto myslitele. Nietzsche bývá označován²¹ za představitele filosofie voluntarismu a také iracionalismu. Proč byl ale jeho vliv tak velký?

Po revolučních letech 1848/49 se v Evropě začaly politické poměry stabilizovat a i když ještě přímo nezačaly vznikat nové státy, většina národů začala pomýšlet na vytvoření své vlastní harmonické společnosti, která by skvěle prosperovala a byla chloubou všech jejích členů. Ve sféře hospodářské pokračuje osvícenstvím započatá snaha o neustálý pokrok, vývoj a zlepšování výroby, v ideologické sféře zase víra v to, že celé dosavadní dějiny mají smysl a někam směřují, že rozum je tím pravým činitelem, který osvětlí všechny temné kouty nevědění, že věda přináší každý den spoustu poznatků, které skvěle uplatníme v praxi, víru v to, že společnost je založena na mravních ideálech křesťanství, které jí zaručují bezproblémový chod a harmonické vztahy v moudře spravovaném státě...

Když si uvědomíme, že tehdejší společnost byla těmito ideály prosycená a z vidiny jejich postupného naplňování nadšená, pochopíme, nakolik šokující musel být příchod Nietzscheho.

---

¹⁹ Tamtéž, s. 10–13.

²⁰ Tamtéž, s. 10.

²¹ Tamtéž, s. 17.

Ten se totiž rozhodl tyto ideály nepřijmout, dokonce se postavit radikálně proti nim, ba dokonce je úplně zbořit.

Na stránkách svých knih za pomoci ironie, sarkasmů a radikální kritiky postupně ničí nadšení lidí z pokroku a vlády rozumu. „Znám svůj úděl. (...) Nejsem člověk, jsem dynamit.“²²

Jak je ale možné, že Nietzsche našel ohlas? I v tak nadšené společnosti se totiž našla skupina jedinců (a nebyli to jen anarchisté), kteří si brzy všimli, že stanovené ideály, ke kterým máme směřovat, nejsou naplňovány. Stát je má sice „ve svém erbu“, ale zatím pouze v tom erbu – jsou to pouhé slovní proklamace a každodenní realita, kterou žijí občané, je od ideálů velice vzdálená... Josef Zumr k tomu píše: „Rozporem mezi ideály společnosti a její každodenní realitou vzniklo určité ideologické vakuum, které prahlo po naplnění.“²³ Prvkem, který by vakuum naplnil, se ukázala Nietzscheho radikalita.

Dalším důvodem, který přispěl k popularitě Nietzscheho, byl způsob, jakým jsou jeho díla psána. On totiž nebyl jen filosof a bořitel tradičních morálních hodnot, ale i nadaný spisovatel a básník. Výtečná literární forma jeho děl a možnost rozdílné interpretace²⁴ musela být pro tehdejší vzdělance velkým lákadlem. Atraktivita a originalita, se kterou byly jeho závažné názory podávány, byly tedy také důvodem, proč se Nietzscheho filosofie tak rychle šířila. Ostatně dále uvidíme, že i Ladislav Klíma byl zdatným literátem a filosofem – básníkem, který své filosofické názory dokázal skvěle prezentovat ve formě románů, povídek a aforismů.

Vliv, který Friedrich Nietzsche měl na evropské myšlení, se přirovnává²⁵ k vlivu Rousseauovu, a to jak překvapivostí, tak originalitou a vnitřní rozporností myšlenek. Je zapotřebí uvést, že rozmanitost, s jakou je možno Nietzscheho interpretovat, vedla k tomu, že se o něj začaly opírat skupiny svými názory radikálně odlišné. Ať už šlo o představitele

---

²² NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*, Naše vojsko, Praha 1993, s. 149.

²³ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 11.

²⁴ U Nietzscheho i Klímy se setkáváme s problémem vytrhávání jejich vět z kontextu. Zejména „lábivé věty“ z Nietzscheho filosofických děl bývají bez rozmyslu vkládány do promluv a textů různého charakteru. Autor textu, který ve většině případů pravděpodobně vůbec nechápe, co se snažil Nietzsche sdělit, tak navozuje dojem člověka, který je intelektuálně na výši. Rovněž Klíma je velice citovaným autorem zejména při hodinách dějin filosofie, neboť jeho nonkonformní názory dobře slouží jako lákadlo pro žáky považující filosofii za nudnou. Na rozdíl od Nietzscheho, jehož věty jsou povětšinou součástí ucelené filosofické teorie a vytržení z kontextu je tedy nepřipustné, Klíma ve svých knihách naopak prezentuje celou kapitolu složenou pouze ze samostatně stojících frází, které jsou pravděpodobně určeny právě k tomu, aby byly používány jako šokující zajímavosti. Např. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 260.

Patočka poznamenává, že to poslední, oč Klímovi šlo, bylo, aby jeho sentence a myšlenky tvořily logický systém. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 155. Proti takto radikálnímu názoru hovoří například to, že kromě zmíněných frází působí Klímova filosofie celkem kompaktně a propracovaně, důkazem budiž i jeho bohatá činnost prozaická, ve které téměř pokaždé sahá k dalšímu a dalšímu upřesnění své teorie egodeismu či snu.

²⁵ Tamtéž, str. 12.

dekadence, humanismu, anarchismu, konzervativců, příslušníků dělnického či komunistického hnutí, jedno měli všichni tito jmenovaní společné: byli nespokojeni s vývojem společnosti a přáli si její nápravu – buď návrat ke starému, nebo nastolení zcela nového. Posoudit, jaké cestě byl Nietzsche nejbližší, není ale zatím v silách mých ani mé bakalářské práce.

Nyní se ještě krátce zaměřím na to, jak velký byl ohlas tohoto německého filosofa v českých zemích.

Nietzsche počal intenzivně oslovovat české spisovatele a myslitele v 90. letech 19. století, tedy v období tzv. moderny. Z básníků mohu jmenovat Otokara Březinu, kterého uchvátil Nietzsche nahlášený příchod nového člověka, Josefa Svatopluka Machara, který ocenil zejména odklon od křesťanské morálky a také návrat k antice, F. X. Šaldu důrazem na dionýský kult života a také S. K. Neumanna v jeho ještě anarchistickém období, který si z Nietzscheho vybral hlavně názory na stát a považoval jej rovněž za ukázkového anarchistu.²⁶

Při pohledu na výčet těchto jmen si uvědomíme, jak moc se Nietzscheho učení uchytlo právě v kruzích radikálně naladěné inteligence, která požadovala zásadní změnu ve společnosti. A protože v období moderny tyto kruhy byly populární (taktéž z důvodu znechucení z dění ve státě) a měly velký vliv na kulturní dění, „nákaza“ Nietzscheho filosofií se rychle šířila.

Závěrem připomeňme: Je známo, že Nietzsche byl jedním z těch, jejichž myšlenky byly zneužity nacistickou ideologií. Co je však pozoruhodné – někdy dokonce dochází, jak poznamenává Josef Zmr²⁷, k zneužívání Nietzscheho (a rovněž Klímy) k propagaci komunismu. Absurdita této myšlenky spočívá zejména v tom, že Nietzsche i Klíma „uskutečnění svých filosofických idejí spojovali s nejušlechtilejšími individualitami, jaké si lze z jejich hledisek jen představit“²⁸, a byli tedy komunistické myšlenky o vládě dělnické masy velmi daleko.

2.2 Ladislav Klíma=český Nietzsche?

Doba, ve které žil Ladislav Klíma, byla velice silně prosycena Nietzscheho kontroverzními myšlenkami, a tak není divu, že Klíma, nacházející se tehdy v nejednoznačném duševním rozpoložení, se snadno nechal tímto myslitelem ovlivnit.

---

²⁶ Tamtéž, s. 12.

²⁷ Tamtéž, s. 13.

²⁸ Tamtéž, s. 13.

Když začal koncem 19. století Klíma publikovat své myšlenky v časopisech (*Tribuna, Židovské zprávy, Filosofický ruch, Přehled*²⁹), způsobil podobný šok jako Nietzsche. Česká (tehdy samozřejmě rakouská) společnost snad ani nedoufala, že by se mohl někdo podobný vynořit i na domácí scéně. Rostoucí snahy o národní sebeurčení, víra v pokrok a úspěch byly najednou opovrhovány neznámým podivínem, který nejen že nepřispíval k tvorbě „dobré“ kultury líhnoucího se československého národa, ale dokonce kráčel dílem i svým životem proti této kultuře.

V Klímově době bylo zvykem posuzovat uměleckou činnost na základě tzv. zdravého rozumu. I dnes (i když už v podstatně menší míře, soudobé hranice „dobrého vkusu“ jsou přece jen posunuty o řádný kus dál) se často stává, že hodnotíme výtvar umělce na základě toho, zda odpovídá většinové náladě. Pokud je líbivý a pro většinový vkus přijatelný, je zařazen do škatulky „vhodné“ a bez problémů může být předváděn na veřejnosti. Zdá se, že Klímovy texty takto jednoznačně zařazeny nebyly. „Posuzováno z hlediska tzv. zdravého rozumu jeví se nutně Klímovo dílo stejně jako jeho život něčím nenormálním, úchylným nebo zvrhlým. Kategorie „zdravého rozumu“ není s to pochopit počínání člověka, který zásadně odmítal jezdit pražskou tramvají od doby, kdy v ní zakázali kouřit (...), pro něhož peníze byly jen ekvivalentem několika ruských rybiček a maximálního množství alkoholu a který za okamžik filosofického vytržení byl ochoten obětovat všechny pozemské statky.“³⁰

Setkal-li se někdo s Klímou náhodně na ulici, přešel originalitu jeho osoby nechápavým poklepáním na čelo. Ti, kdo četli jeho stati, zuřili. Nemohli vystát člověka, který opovrhoval ideály společnosti a mimo jiné tvrdil, že Bůh, který všechny její snahy o pokrok zaštituje, neexistuje a nikdy neexistoval.³¹

Klíma tak, podobně jako Nietzsche, našel porozumění jen u úzké skupiny intelektuálů, „z nichž někteří se stali jeho obětavými přáteli, ač nikdo z nich nebyl bezvýhradným vyznavačem jeho názorů.“³² Do této skupiny patřily významné osobnosti tehdejší kulturní scény: básník Otokar Březina, sociolog Emanuel Chalupný, kulturní kritik František Xaver

---

²⁹ K tomuto kroku sáhl především kvůli neúprosné finanční tísní, která ho opakovaně postihovala. Redaktoři časopisů a novin, kterým své texty posílal, však ne úplně chápali jeho přístup ke světu a společnosti, a tak otiskovali pouze zlomek Klímovy práce („Ostatním pánům chutnají patrně mé věci kysele; píšu krotce jak jen možno, jim zdá se to asi přes to bláznivým.“ – KLÍMA, Ladislav. *Dopis Antonínu Křížovi 9. 4. 1920*, In: *Sebrané spisy II – Hominibus*, Nakladatelství Torst, Praha 2006, s. 394.). Kvůli těmto potížím Klíma zvažoval vydávání svého vlastního filosofického časopisu, ve kterém by byl sám svým pánem a s jehož vznikem mu měl pomoci např. Otokar Březina či Antonín Kříž. K realizaci projektu, který by mu zajistil jediný trvalý příjem, však bohužel nedošlo.

³⁰ ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti* cit. d., s. 7.

³¹ Tamtéž, s. 8.

³² Tamtéž, s. 8.

Šalda, filosof Jaroslav Kabeš a další³³. Někteří z nich se stali dokonce Klímovými sponzory, sám neměl trvalého zaměstnání. Traduje se, že jej finančně podporovalo také pár vysokoškolských profesorů, kteří byli nadšeni jeho radikálními myšlenkami a s obsahem Klímových děl se vesměs ztotožňovali. Šlo ale o pomoc utajenou, neboť veřejné přihlášení se k myšlenkám tohoto výstředního devianta by stálo profesory téměř jistě jejich místa na univerzitách.

Nicméně byli to právě jeho přátelé a podporovatelé, kteří se zasloužili o vydání alespoň některých Klímových literárních děl, filosof sám nebyl zrovna tím, kdo o to usiloval. Na druhou stranu zase tak důsledný ve své uzavřenosti nechtěl být, napsal přece (spolu s dramatikem Arnoštem Dvořákem) divadelní hru *Matěj Poctivý* (1922), s níž usiloval o zařazení do programu Národního divadla. Zde se objevil problém jiný – Klímův a Dvořákův pokus o kritiku korupce a politických vztahů v nově vzniklém státě byl natolik zdařilý, že hra, premiérována ve Stavovském divadle, musela být na nátlak oficiálních míst z repertoáru stažena a uvrhnutá hluboko do archivu jako „nevhodná“ a „nebezpečná“.

Pokud opět zabrousíme do vod „zdravého rozumu“, můžeme nechat tento rozum přezkoumat, na čí straně se vyskytla chyba – zda ve společnosti, která byla pravděpodobně prolezlá korupcí a i ve sféře umělecké sahala k tak nechutným nástrojům, jako je cenzura, nebo u Ladislava Klímy a jemu podobných, kteří na toto bezpráví upozorňovali.

2.3 Problémy s Klímovým přijetím

Důsledkem těchto událostí je i fakt, že dnes byla v českém jazyce vydána pouze malá část z toho, co plodný Klíma sepsal. To ale neznamená, že zbytek práce byl spálen samotným autorem (i když Klíma sám prý přiznával, že se svými texty pravidelně v kamnech zatápí) – například znamenitá francouzská překladatelka a lingvistka Erika Abrams se již od 70. let velice podrobně Klímovou pozůstalostí zabývá a postupně připravuje k vydání další a další spisy. Kromě vydávání Klímových děl v českém jazyce také pracuje na překladech do francouzštiny, což má za důsledek, že Klíma je známější a pravděpodobně také uznávanější

---

³³ Byli to také zejména tito pánové, kteří se dlouhodobě přeli o to, kam Klímu zařadit v dějinách filosofie. Jedni jej viděli jako zázračné dítě, které vneslo zcela nový život do české filosofie a které je naprostým unikátem v dějinách myšlení, zatímco druzí, zejména pozitivisté, v něm spatřovali pouze jiného pozitivistu, který stará filosofická témata oblékl do nových kabátů. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 154–155.

Obtížná interpretace toho, kam vlastně ve filosofii Klíma patří, předurčuje, jak bude zajímavé zkoumat různé významy jeho filosofických vět. Je to totiž myslitel, který velice sázel na „skryté pozadí“. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, s. 156.

postavou ve Francii než u nás.³⁴ To, že nejvíce pozornosti našemu Klímovi věnuje zahraniční badatelka (proti níž samozřejmě nic nemám), vypovídá hodně o tom, jak si vážíme kulturního dědictví země. Nechce se mi věřit, že by i dnes, tedy v době, kdy tvrdá kritika a výsměch náboženství nejsou ničím výjimečným a kdy zažíváme příliv filmů a knih mnohem brutálnější povahy, mohl někdo Klímovo dílo úzkoprse odsuzovat a považovat za naprosto nepřijatelné a nevhodné k vydávání.

V poslední době se situace přece jen zlepšuje a Klíma je již brán jako „regulérní filosof a literát“, tedy postava hodná pozornosti, ale ještě v druhé polovině minulého století tomu tak určitě nebylo.

Nemyslím si, že by nezájem, či dokonce nechť k vydávání Klímových děl byla způsobena režimem, který u nás vládl. Domnívám se, že tento přístup k tak výjimečnému dílu byl zapříčiněn tím, že naše společnost byla (a je) velice silně ovlivněna morálkou a je v ní zakotven právě jakýsi duch dobrého vkusu, který se projevuje strachem z jedinců, kteří nějakým způsobem vybočují z řady, a který tak postavu Ladislava Klímy nutně musel ignorovat. Když už byla řeč o Francii – tam spatřuji³⁵ úplně odlišnou situaci. Umění, filosofie a kultura v obecném smyslu tam mají mnohem volnější ruce. Tvorba jedince je sice svobodná stejně, jako je tomu u nás, ale francouzští tvůrci vědí, že si mohou dovolit mnohem více a že případné odchýlení od „středního proudu“ je vítáno. Lidé se nebojí skutečných génů, ani těch, co si na génie hrají, bláznivých a výstředních lidí - vybočení z řady není nemoc, je naopak vítáno. Klímovo dílo, které Erika Abrams ve své vlasti prezentuje, tam i přes svou zvláštnost (posuzováno právě z hlediska našeho dobrého vkusu a morálky) pravděpodobně není ničím výjimečným, a to právě proto, že *je* výjimečným.

Nedokážu si představit, že by někdo mohl postihnout tento problém s přijetím Klímovy osobnosti lépe, než Josef Zumr ve své předmluvě ke knize Vteřiny věčnosti. I když se jeho komentář týká především společnosti přelomu 19. a 20. století, s trochou vůle si můžeme představit, jak by pasoval na společenskou situaci dneška. Zumr píše: „Podobný člověk [tj. L. Klíma – O. K.] může dojít sluchu jen ve společnosti, jež vědoma si své síly, může si s moudrou rozvahou dovolit „přepych“ vyslechnout o sobě soudy, které i ve svém

---

³⁴ Stejným způsobem pracovala Erika Abrams s pozůstalostí Jana Patočky, kterou opatřila překladem, jenž způsobil vlnu velkého zájmu o Patočku ve francouzsky mluvících zemích. Za svou překladatelskou a vydavatelskou práci byla několikrát oceněna, např. Medailí Jana Amose Komenského české vlády či Zlatou medailí Františka Palackého AV ČR, v roce 2007 jí byl udělen čestný doktorát UK.

³⁵ Na základě dlouhodobé komunikace s přáteli žijícími ve Francii, občasného sledování dění na tamější kulturní scéně a vlastních pobytů v této zemi.

extrémním výrazu a často pamfletické formě skrývají hluboké pravdy; funkce bláznů na dvorech moudrých vladařů byla objektivní potřebou.“³⁶

Upřímně si nemyslím, že by dnešní společnost měla jen trochu strach ze soudů, které Klíma či kdokoliv jiný vynáší, pouze se snažím jakkoli vysvětlit nezáměr o tuto nekonvenční a nesmírně zajímavou osobu, která by jinde zaslouženého vděku dosáhla.

---

³⁶ ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti*, cit. d., s. 8.

3. Filosofický životopis Ladislava Klímy

V této kapitole se pokusím interpretovat poměrně neobvyklý počin v dějinách filosofie, Klímův *Vlastní životopis*³⁷. Mohlo by se zdát, že uvádění filosofova životopisu v práci, která se má zabývat především jeho myšlením, slouží k zaplnění volného místa tehdy, když už není o čem psát. V případě Ladislava Klímy je však³⁸ rozbor životního příběhu nezbytný – jeho životní cesta byla s cestou filosofickou velice úzce spjata, dokonce lze říci, že své myšlení svým životem manifestoval, ba dokonce, že *svou filosofii žil*.

Jan Patočka, jenž se Klímou zabýval v několika přednáškách a podrobných studiích, rozhodně tvrdí, že jenom a pouze Klímův *Vlastní životopis* nás může navést správným směrem při interpretaci jeho filosofie a vlivů, které na ni působily³⁹.

Zamyšlení nad životním směřováním Ladislava Klímy by nám také mělo odpovědět na otázku, jaké měl důvody k nenávisti vůči celému pozemskému světu a co bylo podnětem k tomu, že oplýval tak velkým sebevědomím.

Jak je z jeho provokativního a místy až ořesně otevřeného životopisu patrné, Klíma se cítil výjimečný už velmi brzo, zárodky svých myšlenek, které se později přetavily v jeho filosofickou teorii zvanou „egodeismus“, pociťoval již od raného dětství, v období, kdy všichni ostatní mají na starost úplně jiné věci. Nebudu samozřejmě jeho životopis probírat rok po roce. Zdůrazním ta místa, která se evidentně vztahují k učení o egodeismu a také ty okolnosti, které přispěly ke Klímově schopnosti považovat sebe samého za ostatním lidem nadřazeného.⁴⁰

3.1 Dětství

„Narozen 22. srpna 1878 v Domažlicích; otec úředník, mírný blahobyt. Dva bratři, dvě sestry, zemřeli všichni v dětských letech. Protivili se mně až k hnusu.“⁴¹

Rázný začátek vyprávění o životě. Jak je možné, že malý Klíma pociťoval tam, kde ostatní cítí rodinnou lásku s nejbližšími bytostmi, hnus? Jeho sourozenci pravděpodobně nebyli oškliví – domnívám se, že v raném dětství dítě ani není schopno hodnocení vzhledu ostatních

---

³⁷ Tamtéž, s. 269.

³⁸ Taktéž Jan Patočka připomíná, že životní peripetie či komplexy filosofa stojí za zmínku pouze tehdy, mají-li zásadní vliv na vývoj jeho myšlení, „zavdají-li podnět k myšlenkovým kombinacím více než osobního charakteru“. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, s. 160.

³⁹ PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Náčrt přednášky*, in: *Češi I*, Oikoymenth, Praha 2006, s. 785.

⁴⁰ S ohledem na celý Klímův život se můžeme domnívat, že tento postoj byl jakousi stylizací a provokací. Klímovy extrémní názory je nutno brát s rezervou, neboť i on sám měl velký smysl pro nadsázku.

⁴¹ Tamtéž, s. 269.

osob – ale přesto narušovali Klímův život jednou nechtěnou věcí – byli mu příliš blízko. Běžné dítě potřebuje být v prvních letech života obklopeno lidskou láskou, být rodině a lidskému teplu co nejbližší. Ne tak Ladislav Klíma, který pravděpodobně už od doby, co si uvědomil sám sebe (obvykle kolem prvního roku života) a jsoucnost druhých (od zhruba 7. měsíce), nenáviděl všechny ostatní⁴² a byl si jist svou výjimečností. Považoval se za jiného, lepšího, všemi lidmi včetně vlastních rodičů hluboce opovrhoval jen kvůli tomu, že jsou. Píše: „Již v prvních letech tohoto živůtku pociťoval jsem sebe a lidstvo jako dvě spolu válčící moci.“⁴³ Tento konflikt se bude skládat z mnoha bitev, z nichž velice zajímavé budou ty ve školních lavicích. To bychom ale předbíhali.

Klíma se pravděpodobně s Friedrichem Nietzschem ztotožnil natolik, že si stejně jako on přiznal jakýsi vyšší úděl. Nietzsche se domníval, že je předurčen k tomu, aby upozornil lidstvo na faleš a lži, ve kterých žije. Všichni předstíráme, že se řídíme podle tradičních pravidel křesťanské morálky, v něž však ve skutečnosti vůbec nevěříme. Pravým charakterem společnosti je tak nihilismus – nevěříme v nic, jsme prázdní.⁴⁴

Klímova výjimečnost měla spočívat ve vlastnictví neomezené Vůle, která je schopna komandovat okolní svět, vše. Takovou vůli měl jenom Klíma, ostatní – včetně jeho sourozenců – ne. Proto prý zemřeli.⁴⁵

Nebo je to jinak? V tomto bodě se interpreti Klímova učení rozcházejí. Má všemocnou, tvořivou vůli *každý člověk*? Do dříve popsané teorie egodeismu by to zapadalo: každý člověk svým myšlením dává vznik věcem kolem sebe, jediné, co je opravdu skutečné, je ono myšlení, materiální svět se nachází pouze ve sféře zdání, tedy reálně neexistuje, je snem.

Člověk se tedy v podstatě „skládá“ pouze z myšlenkových operací, které můžeme nazvat *vědomím*. Toto vědomí si ale připouští (*jak si to připouští?* To Klíma bohužel neuvádí, jednoduše konstatuje, že vědomí tuší) existenci i ostatních vědomí. Myšlenky těchto všech vědomí dohromady vytváří svět, který tedy neexistuje jinak, než jako výplod lidského myslí.

---

⁴² Přesto nemůžeme říci, že by Klíma nenáviděl příslušníky své rodiny natolik, aby si přál jejich smrt. Ve svém životopise dokonce přiznává, že byl náhlou smrtí své matky, babičky, tety a sestry krátce po sobě tak rozrušen, že se pouze potloukal po kraji a – pravděpodobně jako projev vzdoru vůči světu - ničil hřbitovy či vybavení kostelů. Srv. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 271.

Patočka dokonce zastává názor, že právě opakovaná smrt jeho blízkých stála za tím, že Klíma (dosud prý brilantní student) zcela změnil postoj ke světu a počal se radikálně vymezovat proti všemu; zkrátka zaujal negativní postoj ke vši skutečnosti. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 160.

⁴³ Tamtéž, s. 269.

⁴⁴ Srv. WEISCHEDEL, Wilhelm. *Zadní schodiště filosofie*, cit. d., s. 224.

⁴⁵ Srv. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 269.

A pak je zde výklad druhý, který tvrdí, že Vůli má jenom jeden člověk, totiž Ladislav Klíma! Tento nevídaný závěr by znamenal, že Klíma *nezrušil* funkci Boha, jenom trochu pozměnil termíny, se kterými běžně pracuje teologie při debatách například o křesťanském Bohu. To, že Klíma sám sebe považoval za nejvyšší bytost, nám může přijít sice šokující, nikoliv však přehnané. Nechme se překvapit, zda Klíma vysvětlí, jak by „pouze“ prostřednictvím Vůle mohl neomezeně ovládat životy ostatních osob, nejen ten svůj.

Egodeismus (jako učení o podstatě světa) nám ale dává tušit, že Bohů je mnoho. Ve světě utvořeném všemi lidskými vědomími není žádná hierarchie, žádné vědomí není výš než ostatní, všichni jsou Bohy. I když je zřejmé, že pojem „Bůh“ není v egodeistickém modelu světa tím nejvhodnějším.

Pokud je ale jediným vlastníkem všemocné Vůle Klíma (jak je také patrné ze studia jeho Vlastního životopisu), máme zde ukázkový rozpor ve filosofické teorii.

Celý Klímův životopis se nese v duchu autorova přesvědčení o vlastní jedinečnosti a nadřazenosti nad ostatními, které jsou odůvodněné vlastnictvím neomezené „božské“ Vůle, na druhé straně zde máme egodeismus – filosofické učení, jehož autorem je ten samý muž a které pojednává o všech lidech jako o tvořících bozích.

Pro tentokrát navrhuji zapomenout na chvíli na ten rozměr egodeismu, který hovoří o tvořících vědomích v množném čísle, a věřit tomu, že tím, jehož *ego* je božská Vůle, měl být Ladislav Klíma. On sám nám ve svém životopise naznačuje, jak takovýto stav vypadá.

Nejdříve měl Klíma potíže – co s všemocnou Vůlí, tedy chtěním, které je schopné všeho? Je těžké si představit, jak by s vědomím takového daru žil dospělý člověk. Jak s ním žilo desetileté dítě, je nepředstavitelné. Klíma, vědom si své odlišnosti, se rozhodl tuto svou schopnost vyzkoušet; nemluvím jenom o dětských letech, celý jeho život byl vlastně takovou zkouškou toho, co všechno je možné s lidskou bytostí dělat; byl doslova extrémním životním experimentem.

Nejdříve se rozhodl být neposlušný a zahrávat si se zákonem. Výsledkem tohoto prvního stádia zkoušení možností lidské Vůle oproštěné od morálních pravidel bylo nepřehledné množství rozbitých oken v rodných Domažlicích, krádeží, kamenů na železniční trati nebo zapálených stohů s obilím...

„Ale v dospělosti nedopouštěl jsem se zločinů. Protože kde je nepřikazuje praktická nutnost, jsou jen malicherným uličnictvím – včetně válka.“⁴⁶

---

⁴⁶ Tamtéž, s. 270. Aby zvýšil účinek své provokace, používá Klíma někdy termín „válčička“, chce tak ukázat, jak nevýznamnou událostí pro něho válka byla. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 275.

Věta tato je skandální hned z několika důvodů – Klíma v dospělosti nepáchal zločiny proto, že by duševně dospěl a uvědomil si, že to je zavrženíhodné, ale proto, že to považoval pouze za „malicherné uličnictví“, tedy něco bezvýznamného, čím se v jeho postavení ani nemá cenu zaobírat. Klíma v této větě také naráží na problém, kdy člověku „praktická nutnost“ může přikázat konat bezpráví – o etické neřešitelnosti případu, kdy doposud počestný muž zvažuje krádež nepředstavitelně drahého léku, který jako jediný může zachránit jeho umírající manželku, jsme slýchávali už na základní škole. Také se zde poměrně svérázně vyjadřuje k tématu války – pokud není důsledkem praktické potřeby (velice problematické je si představit, co může být myšleno praktickou potřebou ve vedení války), je bezvýznamnou maličkostí. Umírají zde sice miliony lidí, ale to pravděpodobně v Klímovi velkou lítost nevyvolává – lidstvo je pro něho přece špinavý dobytek.⁴⁷

Velmi pozoruhodnými a také poutavými prvky v Klímově životopisu jsou věty hodnotící jeho dětství. Vytrženy z kontextu by působily opravdu vtipně, ale když si uvědomíme, že Klíma se už v dětských letech zcela seriózně považoval za majitele božské Vůle, tedy v podstatě za nejvyšší bytost na Zemi, nebude nám znít divně, že opovrhoval dětmi, které tento dar nemají. Například: „Eh, jak je dětství, toto ranní protírání si očí, blbě! A kdo v mládí byl „mlád“, je blbec, ovce, která se stádem dobře vychází...“⁴⁸

Klíma nechápe, jak člověk v dětském věku může myslet tak pomalu, být tak naivní a nerozumný. Je pro něj nepředstavitelné, že by v mládí byl stejně jako ostatní členové „stáda“ odkázán na péči a starost dospělých – on sám už dospělý byl – uměl všecko, věděl všecko. Když pomíneme šok, který Klíma zamýšlel takovým tvrzením vyvolat, můžeme zproblematizovat fakt, že nikdo už nezjistí, jaký byl doopravdy Ladislav Klíma v dětském věku. Žádné záznamy jeho rodičů k dispozici nemáme, školní léta také nejsou důkladně zdokumentována. Když Klíma psal svůj životopis (roku 1924, tedy ve 46 letech), byl si tohoto „alibi“ jistě dobře vědom. I když samozřejmě věřím v „génia“ a podobné těžko vysvětlitelné rozměry lidského ducha, to, že Ladislav Klíma neprožil vůbec dětský vývoj a že byl od malička duševně dospělý, mi přijde nanejvýš nepravděpodobné. To, zda se nejedná pouze o pečlivě budovanou pózu a autostylizaci, už se nám asi zjistit nepodaří.

---

⁴⁷ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. d., s. 7. Klíma velice dbal na rozlišování mezi lidmi, kteří vykazují „stádovost“ a jedinci, kteří se chopili svého údělu a stali se výjimečnými vůdčími osobami. Proto také téměř nepoužívá slovo „člověk“, protože jde o slovo zastřešující všechny lidi. „Slovo „člověk“ užívám pouze z nedostatku vhodných termínů pro všechny tvory, počínaje od nejposlednějšího Hottentota až k Caesaru. Označovat extremy tyto slovem „člověk“ je právě tak hrubé a nepřislušné, jako označování lva i vepře vždy pouze slovem „savec“. KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, Praha 1928, s. 70.

⁴⁸ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 270.

„Od desátého roku trávil jsem celá poledne sám v polích a lesích – a o něco později celé noci. V celém životě jsem nepoznal afekt nudy – leda jeho analogon – a vždy ve společnosti...“⁴⁹

3.2 Školní léta a „procitnutí“

Takto smýšlející člověk se musel zákonitě dostat do konfliktu se společností, která pro něj připravila velikou nástrahu v podobě povinné školní docházky. Každodenní pobyt mezi „ostatními“ dětmi, kteří zdaleka nedosahovali jeho intelektuální a duševní úrovně, byl utrpením. Styk s učiteli, kteří jej chtěli o mnoha věcech poučovat, musel být nesnesitelný. Fakta, která jsou o jeho působení na školách známá, nám ale nedávají rozřešení otázky, jestli Klíma byl skutečně „jinde“ než ostatní děti. Víme, že byl vyloučen ze všech škol v Rakousku – Uhersku (za výrok v seminární práci, kde nazval vládnoucí Habsburky „prasečí dynastií“⁵⁰) a následně dobrovolně opustil i gymnázium v Záhřebu, ale zda takto jednal z obyčejného nedostatku chuti ke studiu či z opovržení celým výchovným systémem, který přece jej, všemocného, nemůže o ničem poučit, nevíme.

Naopak díky životopisu dobře víme, že v době školní docházky v Klímovi poprvé procitlo něco, co později, když bylo uchopeno a promyšleno, nazval božskou podstatou. Celá věc se tedy pravděpodobně má tak, že už od malička si byl vědom své výjimečnosti a nadřazenosti, ale do patnáctého roku života nebyl schopen pojmenovat, co přesně se v něm děje.

K onomu momentu procitnutí Klíma píše: „V patnáctém roce procitla, jednoho osudného odpoledne, rázem a děsivě má dosud spící snící podstata pod jednou ze svých forem: musit násilně myslit o nemyslitelnostech. Zbytek dne a celou noc svíjel jsem se v křečovitém myšlení o desítitisícinách milimetru – nutný následek základního instinktu: jsem všemocný, nebylo možno vůli zastavit, dokud blahoslavené tělo neudělalo tomu konec.“⁵¹

Tento moment je zcela zásadní pro zbytek Klímova života, ožila v něm totiž ona Vůle, která jej činila všemocným. Celou tuto „božskou podstatu“ vlastně nechápu jinak, než jako Vůli.

Od této chvíle tedy Klíma začíná zkoumat, co se to v jeho těle (mysli) odehrává, jak se chová božská Vůle, která má možnost *chtít všechno*. Tyto myšlenkové křeče jej budou zaměstnávat až do konce života.

Jak ale máme chápat to, že Klíma začal „násilně myslit o nemyslitelnostech“?

---

⁴⁹ Tamtéž, s. 270.

⁵⁰ Tamtéž, s. 271.

⁵¹ Tamtéž, s. 270.

S Josefem Zumrem⁵² můžeme tuto zásadu vyložit jako počátky Klímova názoru na svět, tedy jako zárodek teorie egodeismu; laicky řečeno – dospět k takto unikátnímu pohledu na svět vyžaduje zcela jistě velice násilného přemýšlení:

Naše duševní stavy, tzv. *vědomí*, jsou na pozadí všeho dění. Jsou nositelem všeho, co se nám zjevuje, i toho, co se nám zjevuje jako hmota.⁵³

Konstatování, že jediná možná jsoucnost je vědomí, odkazuje na starší filosofy v čele s Georgem Berkeleym⁵⁴. Klíma se však od jeho teorie solipsismu (z lat. solus ipse – já sám) odlišuje tím, že ztotožňuje vědomí s Vůlí. V teorii egodeismu je hybnou silou světa (tvořeného jednotlivými vědomími) Vůle, která není náhodná a „slepá“, nýbrž vědomá, od vědomí neodlučitelná. Vědomí je Vůle.

Klíma domýšlí, jak svět jako produkt vědomí funguje:

Jedinou jsoucností, o které nemohu pochybovat, jsou mé myšlenky. Hypoteticky ale vím i o existenci jiných vědomí (jiných „já“, které taktéž produkují myšlenky, o nichž však nemohu nic vypovědět, pouze se totiž *domnívám*, že jsou), jež dohromady tvoří tzv. světové prvky⁵⁵. Ty na sebe vzájemně působí a všechny dohromady tvoří kombinaci, totiž to, „čím je svět v každém momentu.“⁵⁶ Podle Klímy mezi prvky dochází k pohybu, který je pohyb slučování a rozlučování „kosmického vědomí“⁵⁷. Je neukončený a neuspořádaný, tudíž „každý atom vědomí má podíl na věčnosti a nesmrtelnosti, kde se stírá podstatný rozdíl mezi bděním a snem, mezi životem a smrtí, (...) takže *svět je bez hodnoty*.“⁵⁸ Jedinou hodnotou v tomto nihilistickém světě je Vůle, a tak není divu, že Klíma do této zdánlivě bezvýchoďné situace zkázy a rozpadu světa přináší řešení: svůj *absolutní* – extrémní subjektivismus, který činí individuum vším, Bohem, který si Vůlí tento svět podmaní.⁵⁹

⁵² ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti*, cit. d., s. 17.

⁵³ Tamtéž, s. 16.

⁵⁴ Patočka však upozorňuje, že je nevhodné považovat Berkeleyho „esse est percipi“ za východisko Klímova filosofování. Mnohem více se prý v Klímově myšlení jedná o *důsledek* jeho kritiky logiky a objektu. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 159.

Dalším důvodem, proč je ne zcela oprávněné spojovat Berkeleyho s Klímou, je to, že Berkeley byl teolog a biskup a svou teorii „být je být vnímán“ neodlučoval od existence křesťanského Boha. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Náčrt přednášky*, cit. d., s. 785.

⁵⁵ PATOČKA, Jan. *Česká filosofie od roku 1918*, in: *Češi I*, Oikoymenth, Praha 2006, s. 675.

⁵⁶ KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*; Praha 1904; str. 27

⁵⁷ ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti*, cit. d., s. 17.

⁵⁸ Tamtéž, s. 17.

⁵⁹ Patočka se domnívá, že právě svým pojednáním o vědomí zmatl Klíma všechny, kdo se snaží jeho filosofii interpretovat. Tvrdí, že pojem *absolutního vědomí* nemá žádný pozitivní význam, že zde dochází pouze ke ztotožňování vědomí a jeho obsahů a že Klíma nedokáže odlišit toto absolutní vědomí od předmětů, jimiž se zabývá. Když pak definuje termín „egosolismus“, utvrzuje čtenáře v tom, že si s pojmem vědomí jako subjektu zkrátka nevěděl rady. Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 163. Můžeme však s Patočkou nesouhlasit a myslet si, že Klíma si byl této nedefinovatelnosti absolutního tvořícího vědomí dobře vědom a snažil se touto neurčitostí vyjádřit, jak je pro nás jakožto „spáče“ těžké představit si náš božský úděl.

Aby však nedošlo k dezinterpretaci, Bůh-člověk v Klímově podání není křesťanský Bůh, který nejprve sestoupil z nebes, aby se na Zemi představil v podobě člověka. Spíše je potřeba jej chápat jako člověka, který usedá na místo uvolněné Bohem po jeho „smrti“ vyhlášené Friedrichem Nietzsche. To jest tedy stručný smysl Klímova egodeismu. (Je ale zřejmé, že v této teorii nemůže dojít k úplnému zavržení „Boha“, protože stále pracujeme s pojmem „Bůh“ a „božský“).

Něco takového si představuji, když slyším slovní spojení „násilné přemýšlení o nemyslitelnostech.“ Klíma nejenom že tento „systém“ vyprodukoval ve své mysli, on dokonce celý život zasvětil tomu, aby egodeismus uskutečnil ve svém vlastním vědomí, aby se s tímto údělem vypořádal jak teoreticky, tak i v praxi. To také můžeme označit za „násilnost“ a nechat se unášet představou, jak úžasné ohromné muselo být Klímovo myšlenkové úsilí, aby v tomto šíleném boji dosahoval alespoň dílčích vítězství.

Jak sám Klíma přiznává: „Sedět ve škamnech a něčím takovým být každou vteřinu zmítán – to nejde zcela dobře.“⁶⁰ Zařekl se tedy, že už do žádné školy nikdy nevstoupí a žádné zaměstnání provozovat nebude. Namísto toho se vrhl na promýšlení způsobu, jak ovládnout Vůli neboli své duševní stavy, proudy asociací, pocity a vjemy, které se v jeho mysli rodily a které se i kvůli počínajícímu alkoholismu naprosto vymykaly kontrole.

3.3 Boj s božskou podstatou

Nejprve sdílel s tolerantním otcem domek v Modřanech, odkud však pravděpodobně z nedostatku klidu uprchl a jako výraz vděku otci s sebou vzal i jeho druhou (o 40 let mladší) manželku. Útočištěm stala se mu nejprve Plzeň, později švýcarský Curych a také tyrolský Landeck, který se stal pravděpodobně inspirací pro sepsání proslulé brutální „povídky“ *Slavná Nemesis*.⁶¹ Zde, v klidném horském prostředí, mohl nerušeně vést „válku“ se svou božskou podstatou, která se v něm usídlila, a trpělivě vstřebávat všechny myšlenkové křeče. Pomocníkem v boji se mu stal alkohol a také kouření, „bez kterého bych dnes nežil“⁶². V Tyrolsku se také odhodlal k neobvyklému kroku – kvůli nedostatku financí dal svolení k publikaci některých svých dosavadních myšlenek. Až doposud prosazoval zásadu, podle které by měl filosof celý svůj čas věnovat pouze vlastnímu sebezdokonalování⁶³ a nanejvýš

---

⁶⁰ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 271.

⁶¹ Tamtéž, s. 37-117.

⁶² Tamtéž, s. 272.

⁶³ Je však zřejmé, že pod „sebezdokonalováním“ Klíma nemyslel nic ve smyslu *zlepšování* ducha i těla, protože „božská Vůle“, již je majitelem, už je dokonalá, tělo je pak zavrženo úplně. Jeho snažení by se dalo popsat spíše jako „sebe-znásilňování“ či „sebe-mrskání“, které má za cíl udržet tuto božskou podstatu ve stavu soustředěnosti a chránit tuto nejvyšší možnou spiritualitu před poklesem do stádnosti a animální pudovosti.

ve stáří zveřejnit v jednom spisu výsledek celoživotního přemýšlení. Po porušení tohoto pravidla ale jaksi odhodil zábrany a vrhl se do systematického psaní. S lidmi se však nadále nestýkal a tisk nečetl, a tak ani nevěděl, jak byla jeho první kniha „*Svět jako vědomí a nic*“, ve které poprvé představil svůj egodeismus, přijata veřejností.

Po přestěhování zpět do Prahy (1906) se stalo psaní – nyní zejména beletristické - jeho hlavní činností. Psal natolik zuřivě a s takovou radostí, že jeho „božská podstata“ neměla vůbec možnost se projevit, spala stejně jako do Klímova patnáctého roku. Během roku a půl napsal téměř všechna svá prozaická díla a následně i několik knih, které by se daly popsat jako „systematicky filosofické“.⁶⁴

Po smrti svého otce v roce 1909 se jeho „deoesence“ začala opět hlásit. Klíma k tomu píše: „Právě tohoto roku a následujícího dostoupil jsem vrcholu svého dosavadního života: našel a parciálně přisvojil si deoesenci. Kdo myslí, že v tomto stavu možno věnovat denně jen pět minut praktické prasečiny, nemá ponětí, co je vyšší duševní život.“⁶⁵

Nemůžeme samozřejmě vědět, zda opět nejde pouze o zbabělé odůvodňování Klímovy neschopnosti věnovat se nějaké práci. Co naopak můžeme říci celkem jistě je, že Klíma se nyní skutečně celým svým životem oddal „duchovnu“. On sám svůj přístup k životu charakterizuje slovy, jež prý kdysi pronesl Anaxagorás: „Jak bych se mohl věnovat praktickému jenom za tím účelem, abych nepřišel na mizinu? JÁ, jemuž kapka moudrosti je milejší než kádě zlata?“⁶⁶

Usilování o onu „kapku moudrosti“ však pro Klímu nebylo nic příjemného – o neskutečně náročných myšlenkových operacích (sloužících k uchopování této deoesence) a vnitřním boji již byla řeč. Když se k tomu přidal rum a nezředěný líc⁶⁷, ocital se Klímův organismus ve stavech nepříliš vzdálených smrti. I přes tento sestup až na fyzické dno dokázal smysluplně psát. Při četbě jeho povídek je ale rozpoložení autora skvěle znatelné – většina z nich nachází hlavního hrdinu v momentech těsně před bolestivou a strašnou smrtí, kdy

---

⁶⁴ Pod dojmem četby Klímovy povídky *Příšerný konec Fabiův* zní výraz „systematická filosofie“ poněkud zvláště. V povídce je loupežníkovi a vrahovi Fabiovi předurčeno, co se s ním stane – oním „příšerným koncem“ není myšlen ani tak Fabiův pád do hluboké propasti, kde se roztříští o skálu, ale spíše jeho „posmrtný“ život. V něm se stane „extraktem psiho lejna, tj. tím vůbec nejnižším, totiž univerzitním profesorem filosofie a morálky. Srv. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 151.

Je tedy pravděpodobné, že systematická filosofická činnost nebyla zrovna tím, o co Klíma usiloval. Navzdory tomu všemu ale určitý „systém“ v jeho filosofii pozorovat můžeme. S tím souhlasí i Patočka, když píše, že „Klíma ve svých knihách načrtl ucelený světový názor“. Srv. PATOČKA, Jan. *Česká filosofie od roku 1918*, cit. d., s. 675.

⁶⁵ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 273.

⁶⁶ Tamtéž, s. 273.

⁶⁷ I když můžeme předpokládat, že dlouhodobá konzumace rumu a lihu nevede člověka ke skvělému zdraví, Klíma přichází s dalším provokativním a paradoxním tvrzením: „Fysicky sestoupil jsem nejhroub v celém životě (...), ale zachránil mne alkohol – rum a nezředěný líc. Dodnes zůstal jsem zachráněm věren.“ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 273.

zažívá povětšinou strach a úzkost smíšenou s pocitem uvolnění a jakési rezignace.⁶⁸ Není těžké si domyslet, že právě v takovém stavu se nacházel i Klíma.

Ještě k otázce Klímova vztahu k práci, zaměstnání. I přes několikrát zvyšlovněnou nechuť k „praktické prasečině“ musel (po utracení všech peněz z otcovy pozůstalosti) několikrát vstoupit do pracovního procesu, i když nelze zdaleka hovořit o tom, že by skutečně pracoval, tedy něco dělal. Něco takového, jako je „morální závazek“ zaměstnance k zaměstnavateli, ho nemohlo přinutit vzdát se svého božského ega a začít vykonávat smysluplnou fyzickou - praktickou činnost. Tak se stalo, že přijetí místa hlídače továrny si vyložil jako příležitost k rozjímání nad ukradenou lahví éteru, za které je mu dobře placeno.⁶⁹ Osobnost, která sama sobě přiznává božské atributy, si určitě nepřeje být svázána jakoukoliv nedobrovolnou činností nemluvě o tom, jak špatně by se Klíma vyrovnával s tím, kdyby jeho čas a rozvrh dne organizoval někdo jiný, nějaká jiná autorita než on sám⁷⁰. Snažit se ujařit božskou bytost – nemožno!

3.4 Nostalgie závěru života?

Klíma byl zkrátka nezávislý poustevník, který za nejcennější věc považoval možnost žít jenom pro sebe, teoreticky; byl tedy naprosto nevhodný pro jakýkoliv styk s ostatními lidmi, který většinou práce přináší.

Zajímavé je, že své nakládání s financemi a celkový přístup k praktickému obstarávání prostředků k životu zhodnotil jako „ponechávání všeho Osudu neboli Providenci“.⁷¹ Na první pohled neškodná ustálená fráze, která je však logicky nekonzistentní s dosavadním chápáním jeho filosofie. Proč? Je snad ve světě, jehož podstatou je podle Klímy egodeismus, místo pro něco, co by se dalo nazvat osud? Pokud ano, chápu to jako nepochopitelné oslabení této filosofické teorie a síly božského vědomí jakožto Vůle. Vůle – ať už pochopena jako analogon každého tvořivého vědomí či pouze výhradní princip osobnosti Ladislava Klímy – má možnost chtít vše, zvolit jakoukoliv životní cestu, jednat tak suverénně, jak to „dříve“ mohl pouze Bůh. To, co se bude dít, záleží pouze na tom, co Vůle chce, to, co nechce, se stát

---

⁶⁸ Nejznámějšími povídkami tohoto období jsou *Slavná Nemesis* a *Příšerný konec Fabiův*, ve kterých se mimo jiné Klíma snaží manifestovat svou teorii všemocné Vůle a rovněž rozehrává souboj mezi tělesností (která v obou povídkách končí roztrhání na dně propasti) a vědomím, které je nesmrtelné, absolutní.

⁶⁹ Každé vydělané peníze cítil jako hnus, smrad, práce ve společnosti byla tím nezbytečnějším. I přes jeho výrok na začátku životopisu je pravděpodobné, že prostředky k financování svého bohémského života získával kromě psaní a „pseudo-zaměstnání“ také kradením. O finanční podpoře přátel z kruhů inteligence (mimo jiných Otokar Březina, Emanuel Chalupný) byla již řeč.

⁷⁰ Mohli bychom říci „Bůh v něm“...

⁷¹ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 276, podobně jako „Mohl bych klidně ukončit tento sen (...), ale Osud, jak se zdá podle všeho, má se mnou ještě něco za lubem.“ Tamtéž, s. 283.

nemůže.⁷² Osud jako předurčení, do jehož náručí se můžeme v klidu položit a čekat, co se bude dít, je v dosavadním chápání určující Vůle zcela nesmyslným prvkem. Že se nejedná o chybu či náhodu, podporuje i jeden z posledních odstavců životopisu: „Že existuje transcendentální úmyslnost ve Všedění, to chtěl bych na základě mého života dokázat neméně pádněji, než je dokázána kterákoliv vědecká these. (...) Se mnou myslila to tato úmyslnost dosud rozhodně přátelsky (...), zachránila mne mnohokrát před smrtí. Fortuna měla mne ráda – a jsem na to nejvíce pyšný.“⁷³

Vysvětlení, že Klíma na konci své biografie podlehl nostalgické náladě a zapomněl na svou vznešenou nauku, se mi jako pravděpodobné nezdá.

V cestě Klímovým životopisem jsme skončili někde kolem roku 1910, kdy o sobě opět začala dávat vědět jeho prozatím neuchopená Vůle. I když jsem se doposud věnoval jeho životu poměrně podrobně, na tomto místě si můžu dovolit jakýsi definitivní skok. Dobu, která uplynula od zmíněného roku 1910 do dne, kdy Klíma dokončil svůj životopis (2. února 1924), můžeme totiž charakterizovat velice stručně - ani Klíma se posledním létům životopisu příliš nevěnoval.

Kromě všudypřítomného vyrovnávání se s deoesencí (které bych tímto rozhodně nechtěl podceňovat) se Klímův život omezil na literární tvorbu (zahrnující i divadelní hru *Matěj Pochtivý* a knihu *Traktáty a Diktáty*), občasně sexuální experimenty⁷⁴ a intenzivní „chlastání“.

Od dokončení životopisu do Klímovy smrti zbývají ještě 4 léta. Toto období prožil vesměs ve stejném stylu, v jakém trávil poslední roky popsané v životopise. Mnoho o Klímových myšlenkových pochodech i zevní situaci můžeme odušit z rozsáhlé korespondence se svými přáteli.⁷⁵

Jisté je, že 19. dubna 1928 zvířecí část jeho osoby zemřela.

---

⁷² Bylo by rovněž zajímavé zamyslet se nad Klímovým chápáním smrti. Je to nevyhnutelný konec života, který je jakousi daní za to, že naše božské vědomí žije v materiálním těle? Pokud Vůle skutečně může vše, proč se nějak nevypořádá s tělem a nedopřeje mu nesmrtelnost?

⁷³ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 283. Nejen že je tu zřejmé, že Klíma o „osudu“ mluví záměrně a že jej neodtrhuje od egodeismu, nýbrž je zde i patrná jakási pokora („...jsem na to pyšný“) vůči tomuto transcendentnu.

⁷⁴ K otázce sexu a své sexuality se Klíma vyjádřil až na úplném konci vyprávění o životě a je potřeba říci, že toto téma odbývá. Otázkou zůstává, zda sex odbýval i v životě a zavrhl jej stejně jako výdělečnou práci. Přiznává, že několikrát navštívil veřejné domy a každou ženu na setkání poplácal po zadnici, ale to, čím hodlal „obohatit sexuální patologii“, se odehrávalo převážně v jeho fantasii. Srv. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 284.

⁷⁵ KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II – Hominibus*, Nakladatelství Torst, Praha 2006.

4. Základní témata Vlastního životopisu

Na dalších stránkách Klíma svůj život komentuje a hodnotí, přičemž kromě popisování méně důležitých provokativních příběhů⁷⁶ naznačuje několik zajímavých a filosoficky relevantních témat.

4.1 Tělo a duch

Jedním z nich je vztah těla a ducha, který je nejen pro Klímův život, ale jeho filosofii a beletrii naprosto zásadní. Jako pěkný úvod k této problematice nám může posloužit přirovnání, ve kterém Klíma svůj postoj k otázce materiálna dokázal poměrně výstižně vyjádřit: „Materialismus neboli svět jako lejno, z něhož se kouří – duch.“⁷⁷

Když ještě upřesníme, že „lejno“ zde má roli činitele *záporného* (jindy vysvětlení zbytečné, u Klímy nikoliv), je nám jasné, co je zde na vyšším „ontologickém stupni“.

To, že duch je u Klímy mnohem výše než tělo, je analogické s jedním ze základních principů egodeismu – o všem rozhoduje Vůle, tělo je z účasti na životě a světě vyloučeno. Klímovy literární postavy umírají strašnou a příšerně bolestivou smrtí, ale už předem ví, že tato muka jsou pouze nezbytnou předehrou k tomu, aby se vědomí setkalo s věčností a naplnilo svůj úděl. Tělo musí být odstraněno, aby bylo dosaženo „absolutnosti osoby“. Tím jsem se nenápadně dostal k velice důležité věci. Oč vlastně Ladislavu Klímovi v celém jeho životě, který *byl filosofií*, šlo? Primárním cílem bylo to, co nazval *absolutností ducha*, tj. metafyzické spojení s nekonečnem a nesmrtelností, dosažení „velikosti“, která je v protikladu k „nizkosti“ instinktivně jednajících lidí. S takovou ambicí se omezující tělesná schránka neshoduje...

Ladislav Klíma měl však mimořádně silné tělo. Nemyslím tím fyzickou sílu či mohutnost (spíše naopak - při 175 cm výšky vážil pouze 62 kg), ale neskutečnou odolnost a vytrvalost, zkrátka sílu podmíněnou duševním stavem, Vůli.

Vztah ducha (u Klímy: Vůle) k tělu je poměrně problematický. Je možné říci, že jediná jsoucnost je vědomí⁷⁸, ale jedním dechem se můžeme zeptat, jak by toto vědomí

---

⁷⁶ I Klímovo vyprávění o tom, jak snědl kočkou chycenou myš či pil vodu, kterou byli předtím omývání „neštovičníci“, se ukáže – alespoň částečně – jako relevantní k našemu tématu (viz kapitola 4.1). Otázkou ale zůstává, zda tyto věty neslouží pouze k prvoplánové provokaci. Šok je každopádně u čtenáře zajištěn. Srv. KLÍMA, Ladislav. *Vieřiny věčnosti*, cit. d., s. 282.

⁷⁷ ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti*, cit. d., s. 21.

⁷⁸ Záměrně užívám slovo *vědomí*, abych se mohl pustit do trochu obecnějšího výkladu. Stále si však pod tím můžeme představovat Klímovu „Vůli“, kterou s vědomím ztotožnil.

vypadalo bez tělesné schránky?⁷⁹ Kde sídlí vlastně toto vědomí? Nemůžeme říci, že nebýt těla (mozku, ...) by vědomí samo o sobě neexistovalo? Na tuto otázku samozřejmě nemáme možnost odpovědět.

Jakmile si Klíma začal ve své mysli pohrávat s myšlenkou na absolutní všemocnou Vůli, zkoušel uskutečňovat všelijaké pokusy se svým tělem, které měly dokázat, že majitel absolutní Vůle si může i vůči svému vlastnímu tělu dovolit vše.

Fascinován postavou Napoleona (jehož filosofický portrét také vypracoval), který podle vyprávění dokázal i šestatřicet hodin v sedle koně sedět aniž by se napil či najedl⁸⁰, se i Klíma rozhodl ukázat hranice lidského zdraví – nepovedlo se.

Klíma ve svém životopise doznává⁸¹, že byl za celý život pouze jednou nemocný. Dvoudenní chřipku by však prý nedostal, kdyby mohl jako dvanáctiletý dělat to, co mu radil jeho instinkt⁸². Kromě občasných rýmy, „diaré“⁸³, bolesti zubů a bolesti z malých bot už nepocítil nic⁸⁴.

Zcela v souladu s možnostmi Vůle si záměrně zkoušel uhnat nemoc – v tuhém mrazu dlouhé hodiny pochodoval pouze v lehkém oděvu, v parném létě naopak vyhledával dlouhodobý pobyt na slunci. Pil shnilou vodu, jedl zkažené jídlo, na svých pěších výletech po Alpách si po několik hodin nedopřával odpočinek, příšerně moc se oddával alkoholu a cigaretám.

Během těchto bláznivých pokusů se mu stále ostřeji ukazoval rozdíl mezi tělesností a duchem, jehož podmínkou však není pouhé „bytí člověkem“. U lidí, které Klíma chápe jako dobytek, nelze prý mluvit o možnosti rozdělení osoby na tělo a ducha – toto stádo poslouchá pouze své zvířecí instinkty a ducha potlačuje; jsou to v podstatě zvířata. Tedy - kde není převzat božský úděl spočívající v účasti na tvorbě světa (=egodeismus), není možno ani trochu mluvit o duchu.

---

⁷⁹ A co je vůbec toto vědomí?

⁸⁰ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 279.

⁸¹ O problematičnosti tvrzení v životopise již byla řeč – s trochou snahy by si takovýto „příběh“ mohl vymyslet každý.

⁸² Klíma vůbec často hovoří o instinktech v souvislosti s lidskými bytostmi. Je známo, že instinktivní chování je přisuzováno zvířatům a u člověka nemůže o instinktech být řeč, což ale není s Klímou v rozporu. Musíme brát na vědomí, že považoval lidi, kteří si neuvědomili možnost svého vlastního vůdčího údělu - egodeismu, za zvířata, lépe řečeno za instinktivně jednající tupé stádo zvířat. Takto záporně chápal vlastně i sám sebe, protože měl materiální tělo.

⁸³ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 279.

⁸⁴ „Lékaři by posli hladem, kdyby všichni pacienti byli jako já, stejně ovšem advokáti, úředníci a podobné funkce, zbytečné u zdravých a moudrých lidí, kterých je ovšem stíží pět v Evropě.“ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 279.

Tělo máme společné se zvířaty, stejně jako energii pramenící z něj. Tělo může být velice silné a zdravé – jak tomu bylo u Klímy⁸⁵, ale nakonec stejně musí zemřít. Duch, který tělo řídí, je *to božské* v nás. Klíma chápal vztah těla a ducha v podstatě jako souboj dvou znesvářených stran. Sám jej prý pocíťoval velice zřetelně: „Že jsem ani v posledních jedenácti letech nepošel – a i dřív, v bezstarostnosti, jak řečeno, mohlo to být každý okamžik, (...) má mimo jiné příčinu v mém naprosto singulárně zdravém těle, jemuž ani „nejnezdravější“ ataky ducha nemohly podstatně uškodit. (...), to boží - nejzdravější – produkuje ve zvířecím bytě to nejnezdravější. Staly se podobné případy v lidstvu samozřejmě často. Všichni takoví zahynuli.“⁸⁶

5.2 Dvojitý rozměr teorie a praxe

Od problému těla a ducha je už jen krůček k neméně důležitému, totiž k otázce teorie a praxe. U Klímy si však na používání těchto termínů musíme dát pozor, rozlišuje totiž teorii a praxi ve filosofii a v životě. Na první pohled se toto rozdělení může zdát v rozporu s tím, co jsme zatím o Klímovi řekli, ale nenechme se zmást.

Co se týče filosofie, zavrženíhodná je ta „teoretická“. Je jí totiž rozuměn systematický výklad filosofických teorií, filosofie školská, univerzitní⁸⁷, možná i celkové zabývání se filosofií jako soustavou systémů (tedy i to, když si někdo pouze ze zájmu listuje knihami s náplní filosofickou). To je podle Klímy pouze prázdné tlachání a zcela zbytečná činnost, ve které se zrcadlí stádovost nízkých lidí. Správné je filosofii *praktikovat*. Je holý nesmysl o filosofii pouze mluvit a dokonce ji někoho učit, správné je filosofii *žít*. Není opět třeba připomínat, že Klíma šel – podobně jako například Diogenés ze Sinópy - v této věci příkladem.

Druhý význam Klímovy opozice teorie/praxe se týká způsobu, jakým lze žít. Klíma ve svém životě toto „praktično“ prostě nesnesl. Snažit se spoutat unikátního a kreativního ducha činností, která měla jediný – praktický - účel ve vydělávání peněz, bylo zcela nemožné. „Směšnost směšností! Jakoby chtěl jestřáb žít pod vodou jako kapr!“⁸⁸

Místo praxe vrhl se na myšlenku, na duševní prožívání, na vyšší život. Termín „teoretický postoj“ Klíma v tomto významu snad ani nepoužil, jako protiklad k praktickému obstarávání jej ale uvést můžeme.

---

⁸⁵ Nemůžeme s jistotou říci, zda Klíma skutečně svou Vůli dokázal tělo ovládat a vést jej ke zdraví (o takových možnostech slyšíme i v moderní medicíně), nebo jestli počal o své božské podstatě uvažovat až na základě zjištění, že je sám od sebe skvěle zdrav.

⁸⁶ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 278.

⁸⁷ Vzpomeňme na Klímova literárního hrdinu Fabia.

⁸⁸ Tamtéž, s. 277.

Tento přístup zahájil tím, že zavrhl vše praktické (kariéra, vydělávání peněz), jež se v porovnání s vyšším duchovním životem nemůže měřit. Do praktického se mu nikdy nechtělo, neměl k tomu morální ani fyzické síly. Když však šlo o věc, která se nám, lidem zasaženým pouhou praxí a touhou po shromáždění co největšího množství statků („konzumním lidem“), může zdát nesmyslná, jeho přístup se mění: „Má Nadenergie spočívá v exemplárním nedostatku toho, co lidičky nazývají energií. Mám dost energie vstát pro nic za nic o půlnoci z postele a jít jeden a půl hodiny studenou nocí, jen abych viděl, jaká je v noci nálada kol pomníku hérao Schwerina u Štěrbohol.“⁸⁹

„Praktikování filosofie“ (prolnutí obou výměřů teorie vs. praxe) bylo jediné, co Klímu zajímalo. Stanovený cíl tohoto jednání – absolutnost osoby - mu však unikal. Chtěl docílit „věčné, klidné, nezranitelné Radosti a Záře.“⁹⁰ Pokud na chvíli odložíme tyto Klímovy originální pojmy, můžeme jednoduše říci, že se za pomoci své Vůle a neuvěřitelně těžkých duchovních bojů snažil o ovládnutí všech svých duševních stavů, pocitů a neuspořádaných myšlenek, které je krokem na cestě ke konečnému uvědomění božskosti, suverenity, vlády nad světem.

Celým dílem i životními osudy Ladislav Klímy se ozývá silný pesimismus, neboť Klíma se domníval, že svému cíli se ani trochu nepřiblížil. Určitá vítězství na poli osvojování si nekonečné Vůle dosáhl, ale nebyl jich prý dostatek. Tento názor však Klímovi vyvrátil jeho přítel Franz Böhler, který prý pronesl: „Kdo jiný od vzniku lidstva tohoto Cíle dosáhl než ty?“⁹¹

Možná měl onen Böhler přece jen trochu pravdy. To, o co Klíma usiloval a co také nazval mnoha jmény, je vlastně v nejobecnějším smyslu *absolutnost*. I přes obtížnou postižitelnost tohoto pojmu tušíme, že absolutnost je něco, co opovrhne vším relativním, a také něco, co se týká *všeho*. Nic, co by bylo vázáno na konečné lidské působení, co by podléhalo síle jednoho okamžiku, nemá zde místo. Měl bych uvést, že Klíma chápal jeden z rozměrů absolutnosti jako žití *sub speciae eternitatis*. S vědomím, že na mne čeká věčnost a nesmrtelnost mého ducha, se vůbec nezabývám tak nízkými věcmi, jako jsou například afekty. Klíma toto odolávání afektům a strachům, jakousi stoickou apatii, rozvíjel nekompromisně – žádný z nich neměl ani chvilku nad Klímou nadvládu, umíral ještě dříve,

---

⁸⁹ Tamtéž, s. 278. Ke vztahu teorie vs. praxe se váže i postřeh Ivana Dubského. Ve své studii píše: „Nejbližší je Klímovi poezie, poezie nejen v onom původním řeckém smyslu (POIÉSIS jako vytváření pravdy do krásna, básnické postupuje každé tvoření, umění), nýbrž i doslova: Klíma citoval často verše Svatopluka Čecha, jehož báseň *Na Valdštyně* je prý filosoficky hlubší a pravdivější než filosofie Schopenhauerova, Hegelova a Nietzscheho dohromady, (...) a jako jediného dosud pravého českého filosofa jmenoval Otokara Březinu. Srv. DUBSKÝ, Ivan. *Diskurs na téma jedné Klímovy věty*, in: *Per Viam*, Nakladatelství Torst, 2003, s. 87.

⁹⁰ KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, cit. d., s. 280.

⁹¹ Tamtéž, s. 281.

než se stihl narodit. Vztek, strach, zlost, tužby, závist, žárlivost – nic takového Klíma necítil, protože měl *Vůli* to necítit. Afekty přísluší zvířatům.

Závěrem zamyšlení nad Klímovým životem cituji jeho vlastní slova, jež předvedou jakýsi stmelující prvek jeho životního směřování, smyslu žití a filosofické teorie, kterou po celou dobu praktikoval:

„Nejsem nic jiného než ustavičné práskání bičem mé Absolutní, absolutně komandující a do věčnosti v Sobě se koupající *Vůle*, a zběsilý, „nerozumný“, ale vždy víceméně poslušný rej myšlenek a všech duševních stavů.“⁹²

---

⁹² Tamtéž, s. 281.

Závěr

Jaký má vůbec smysl zabývat se Ladislavem Klímou? Čím nás tento filosof může dnes oslovit?

Nejdůležitějším momentem při zamýšlení se nad Klímovou osobností je podle mne uvědomění si jeho tvůrčí motivace. Při četbě jeho spisů totiž získáváme čím dál tím silnější pocit, že celé jeho dílo a filosofie v sobě skrývají jakousi hlubší rovinu. Právě ve způsobu, jakým Klíma ve svých dílech argumentuje, se skrývá klíč k pochopení toho, proč zastával tak nonkonformní postoje. Jak poznamenává Patočka: „Nejméně obvyklá stránka, kterou Klíma přinesl do české filosofie, je snaha dialekticky, uvnitř, ze zprvu nenápadného vnitřního obratu ve smyslu tezí, překonat a rozvrátit běžné způsoby myšlení a argumentace, proti popření myšlenek postavit jejich meziřádkový převrat, jejich protipohyb.“⁹³

Jednoduše řečeno: Při četbě Klímových děl je třeba číst mezi řádky, domýšlet si, hledat hlubší, symbolický smysl. U tohoto Klímova způsobu práce (nejen) s odbornými termíny, který určitě není ojedinělý⁹⁴, však přirozeně narazíme na problém s přiřazením myšlenek k běžně používaným filosofickým kategoriím. Můžeme se však domnívat, že Klímovi nešlo ani v nejmenším o předvedení ucelené filosofické teorie či jasně vymezených názorů. Co bylo jeho hlavním motivem? Zcela určitě to byla radikalizace myšlení, provokace. Jistě by se dalo považovat za záslužnou činnost to, že chtěl svou netradiční „metodou“ donutit lidi k myšlení, poukázat na absurditu jejich prožívání; byl jakýmsi samozvaným buditelem. Jeho aforismy mají schopnost mást, svádět na falešné cesty, jsou to „hříčky, které nám všem (...) obrací smysl toho, co říkají, v ústech.“⁹⁵

Klíma byl velkým kritikem společnosti své doby. Tím, že neváhal prezentovat tak nekonvenční myšlenky, uváděl okolí v šok, ale dalo by se také říci „v údiv“. Naplňoval tak jeden ze starých výměřů pravého filosofa: problematizoval samozřejmé, hledal problémy tam, kde je člověk žijící v každodennosti nevidí, upozorňoval na nepříjemné a opomíjené souvislosti, domýšlel do nejradikálnějších extrémů, udivoval.

Patočka v souvislosti s Klímovou snahou o popření logiky píše: „Filosof má povinnost vyvodit ze svých tezí všechny důsledky, domýšlet do konce, systematicky konstruovat, kam až to lze, (...).“⁹⁶

---

⁹³ PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. d., s. 155.

⁹⁴ Vzpomeňme na Nietzscheho.

⁹⁵ Tamtéž, s. 155.

⁹⁶ Tamtéž, s. 677.

V Klímovi tedy můžeme spatřovat i jakési naplnění ideálu filosofa: jeho snahu nepřijímat společenské konvence, šokovat myšlením i životem a vyburcovat lidi k nalezení sebe sama lze uvést opět do souvislosti se Sókratem či Diogenem ze Sinópy.

Až do dnešní doby se setkáváme s pohrdavými a nenávistnými reakcemi na tohoto českého filosofa. Domnívám se však, že mu to není po právu. Rozhodně sice Klímu nemůžeme považovat za vzor hodný nekritického následování (zejména co se životní praxe týče), jeho dílo je však velkou výzvou k opravdovosti, k hlubšímu promýšlení, k nalezení své jedinečnosti a vymezení se proti mechanismu společnosti, kde doposud figuruji pouze jako nahraditelná součást; z tohoto pohledu jej zavrhnout nemůžeme. Klíma vlastně vyzýval všechny k tomu, aby se stali filosofové: aby kriticky promysleli svou současnou pozici ve světě, zbavili se předsudků, zavrhnli to, co „se dělá“ a stali se suverénní, silnou a svobodnou individualitou.

Takový je pravý charakter filosofování Ladislava Klímy, který lze považovat za plně „humanistický“.

V této práci o Ladislavu Klímovi samozřejmě nebylo možné pojednat o všech nejdůležitějších kategoriích Klímova myšlení. Podrobné zamyšlení nad Klímovým životem, kterému se věnuje velká část předloženého textu, však považuji za nezbytné východisko a jakýsi základ další práce.

Tím nejdůležitějším a, jak upozorňuje Jan Patočka⁹⁷, i nejoriginálnějším je Klímův pokus o „logické zrušení logiky a primátu objektu“, který i navzdory snahám Descarta, Kanta a dalších v novověké filosofii panoval. Téma je však natolik obtížné, že jsem se rozhodl mu věnovat až v případné magisterské části svého studia. Práce, která bude vedena zejména Patočkovými studii⁹⁸, vyžaduje i podrobnější prostudování filosofie Artura Schopenhauera, jenž měl na Klímu snad ještě větší vliv než Friedrich Nietzsche.

---

⁹⁷ Tamtéž, s. 799.

⁹⁸ V souboru *Češi I* (PATOČKA, Jan. *Češi I*, Oikoyomenh, Praha 2006).

Použitá literatura:

Primární literatura:

1. KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, Nakladatelství Odeon, Praha 1967, 299 s.
2. KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, VOTOBIA, Praha: Štorch-Marien, 1922, 205 s.
3. KLÍMA, Ladislav. *Dopis Antonínu Křížovi 9. 4. 1920*, In: *Sebrané spisy II – Hominibus*, Nakladatelství Torst, Praha 2006, 894 s., ISBN 80-7215-271-8.
4. KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, Praha 1928, 163 s.
5. KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II – Hominibus*, Nakladatelství Torst, Praha 2006, 894 s., ISBN 80-7215-271-8.

Sekundární literatura:

1. ZUMR, Josef. *Filosof lidské hrdosti*, in: KLÍMA, Ladislav. *Vteřiny věčnosti*, Nakladatelství Odeon, Praha 1967. 299 s.
2. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, in: *Češi I*, Oikoymenh, Praha 2006, 22 cm, ISBN 80-7298-181-1.
3. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Náčrt přednášky*, in: *Češi I*, Oikoymenh, Praha 2006, 22 cm, ISBN 80-7298-181-1.
4. PATOČKA, Jan. *Česká filosofie od roku 1918*, in: *Češi I*, Oikoymenh, Praha 2006, 22 cm, ISBN 80-7298-181-1.
5. WEISCHEDEL, Wilhelm. *Zadní schodiště filosofie*, Nakladatelství Votobia, Praha 1993, 249 s., ISBN 80-85619-36-9.
6. NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*, Naše vojsko, Praha 1993, 160 s., ISBN 80-206-0270-4.
7. ARISTOTELÉS. *Organon, I. kategorie*, Nakladatelství ČSAV, Praha 1958, 21 cm.
8. DUBSKÝ, Ivan. *Diskurs na téma jedné Klímovy věty*, in: *Per Viam*, Nakladatelství Torst, 2003, 400 s., ISBN 80-7215-196-7.